

[ftm.nl](https://www.ftm.nl)

Wat heeft Asscher toch tegen onzekerheid?

Addie Schulte

Zekerheid is het middel tegen onvrede en populisme; zo gaat PvdA-lijsttrekker Lodewijk Asscher de verkiezingsstrijd in. Maar, stelt Addie Schulte, het is nodig om de begrippen zekerheid en onzekerheid een beetje te relativeren.

‘We willen de zekerheid in ieders bestaan vergroten,’ stelt het verkiezingsprogramma van de [PvdA](#) ambitieus. Lodewijk [Asscher](#) belooft ‘bescherming in plaats van onzekerheid.’ Het bieden van bestaanszekerheid is namelijk het fundament van de sociaaldemocratie, aldus de denktank van de partij. De PvdA heeft een rotsvast geloof in zekerheid en een groot wantrouwen tegen onzekerheid. Die bestaanszekerheid komt voort uit werk, het liefst een vaste baan. ‘Het werk verschaft inkomen, het helpt mee om deel te nemen in de samenleving, en het biedt een perspectief op een beloftevolle toekomst,’ aldus het programma.

Asschers periode als minister van Sociale Zaken stond in het teken van het verschaffen van meer zekerheid, met als pronkjuweel zijn wet Werk en Zekerheid. Het doel was het verminderen van het aantal flexbanen en daardoor meer vastigheid bewerkstelligen. Dat deze wet er (nog?) niet in slaagt het aantal flexbanen terug te dringen, doet niet af aan de intentie van Asscher, maar suggereert wel dat de mogelijkheden om onzekerheden te bestrijden beperkt zijn. Er zitten echter nog meer haken en ogen aan de ophemeling van de zekerheid.

De mogelijkheden om onzekerheden aan te pakken zijn beperkt

Ongelijke verdeling

Maar waar komt de aan te pakken onzekerheid eigenlijk vandaan? Toenmalig directeur Monika Sie Dhian Ho van de Wiardi Beckman-stichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA, had een krachtig antwoord op die vraag: Het ‘mondiale financiële kapitalisme’ heeft de bestaanszekerheid van velen ondermijnd, zo schreef zij in het manifest [Van Waarde](#). Dat manifest was bedoeld om de PvdA na de economische crisis een nieuwe koers te verschaffen. Je baan verliezen betekent niet meer dat je van de honger omkomt, maar de zekerheden in het bestaan zijn ongelijk verdeeld. Vooral werkende armen, maar ook een grote groep middelbaar opgeleiden is kwetsbaar. En zonder bestaanszekerheid ‘bij een behoorlijk levenspeil’ kunnen mensen niet echt vrij zijn en ‘komt er van ontplooiing weinig terecht,’ was een belangrijke conclusie in *Van Waarde*. Zonder zekerheid geen vrijheid.

Dat is echter wel vrijheid volgens de regels van de overheid die zekerheid verschaft. Zo kunnen bijvoorbeeld de voorschriften van de verzorgingsstaat zoals die van Nederland voor uitkeringsgerechtigden behoorlijk beperkend zijn. Voor werkenden is het niet per se anders. Mensen willen graag een vaste baan en woning voordat ze een gezin beginnen. Wie de zekerheden van kinderen en huis heeft, wil over het algemeen vasthouden aan een baan. En al die zaken brengen verplichtingen met zich mee. Je kan je afvragen wat de vrijheids-opbrengst van die constructie is — waarmee niks gezegd is over de inhoud van die keuze voor ‘huisje, boompje, beestje’.

Voedingsbodem voor angst

Asscher heeft nog een ander motief naast het bewerkstelligen van meer vastigheid om zich te keren tegen onzekerheid. ‘Onzekerheid is namelijk de voedingsbodem van het populisme’, zo stelde hij in een [lezing](#) in Den Haag. Hij wees op de [verliezers](#) van de globalisering, volgens hem het ‘gros van de inwoners van Westerse landen’. Alleen wie de onzekerheid begrijpt van mensen die te maken hebben met allerlei veranderingen, van hun inkomen tot de etnische samenstelling van hun omgeving, kan populisme bestrijden, aldus Asscher. Migratiebeperking en het zwaarder belasten van multinationals zijn hier de middelen voor die de PvdA kiest. De aanval op de onzekerheid klinkt goed, al zijn er [vraagtekens](#) te zetten bij de prioriteiten van Asscher.

De aanval op onzekerheid klinkt goed, al zijn er vraagtekens bij Asschers prioriteiten te zetten

Zekerheid wordt gewaardeerd, onzekerheid maakt het lastig een toekomst te plannen en kan mensen angstig maken. Dat is niet alleen bij de PvdA het overheersende beeld. ‘In een wereld die op drift is, zoeken mensen naar meer zekerheid,’ weet de [SP](#). Het [CDA](#) beveelt ‘de eigen familie en het gezin’ en de vaste baan aan als bronnen van zekerheid. De [VVD](#) erkent in het programma met de veelzeggende titel *Zeker Nederland* dat het beleid van de afgelopen regeerperiode heeft bijgedragen aan onzekerheid, om dan toch min of meer zekerheid te beloven, met opmerkingen als ‘Werk biedt zekerheid,’ en ‘Een eigen woning is voor iedereen belangrijk. Het biedt zekerheid.’

Onzekerheid sluimert onder het oppervlak

Maar die zekerheid is in veel gevallen een schim. De meeste zaken die als zeker worden voorgesteld, zijn dat helemaal niet. Duizenden, tienduizenden mensen hebben hun ‘vaste baan’ verloren in de afgelopen jaren. Veel werknemers met vaste aanstellingen krijgen met enige regelmaat met reorganisaties te maken. Pensioenen bieden niet meer de zekerheid die voorheen toegekend werd. Een ‘eigen huis’ kan zomaar ‘onder water’ komen te staan als huizenprijzen dalen en de mogelijke verkoopprijs lager is dan de hypotheek. Zelfs zonder verkoopplannen kan het bezit zo een bron van onzekerheid worden.

Zekerheid is een maatschappelijke constructie, een waarde die wordt toegekend aan een bepaalde situatie. Daar zit iets willekeurigs in. In ieder geval zijn die waarderingen aan verandering onderhevig. De vaste baan die nu wordt opgehemeld als anker in de maatschappij, stond in het verleden bekend als 'loonslavernij'.

"Zekerheden blijken vaak helemaal niet zo zeker als verondersteld"

We hoeven ons absoluut niet neer te leggen bij het verhaal dat er geen alternatief is voor ongehinderde vrijhandel en een *race to the bottom*, zegt de PvdA. En inderdaad, het zou fatalistisch zijn om te zeggen dat politici geen zekerheid kunnen beloven omdat de pacmannetjes van globalisering, digitalisering en robotisering de zekerheden van de verzorgingsstaat toch wel oppeuzelen. Er zijn politieke keuzes die flexwerk duurder of goedkoper maken, die migratie afremmen of aanjagen, die automatisering bevorderen of tegengaan. Dat gebeurt wel binnen 'smalle marges,' zoals Joop den Uyl zei.

Onzekerheden zijn onvermijdelijk

De PvdA heeft de bestaanszekerheid een zeer zware lading gegeven. De nadruk daarop gaf de partij in het verleden al een [defensieve](#) houding. Dat wordt nu voortgezet. De verzorgingsstaat in stand houden, herwaarderen en steviger stutten is een belangrijk doel van de PvdA geworden, terwijl de tendens de afgelopen [35 jaar](#) vooral was om die aan te passen, of in veel gevallen ze te versoberen. Het enige wat zeker is aan sociale zekerheid is de voortdurende verandering ervan.

De analyse van Asscher dat onzekerheid leidt tot steun voor populistische partijen kan best kloppen, maar daarmee is nog niet gezegd dat het beloven van meer zekerheid het beste weerwoord is. Een gevaar is dat die belofte geen stand houdt en dat juist daardoor onzekerheid en onvrede verder kunnen groeien. Een meer principiële punt is dat onzekerheden onvermijdelijk en inherent zijn aan een veranderende wereld. Verhul dat niet. Dat is pas echt een sterk tegengeluid tegen populistische partijen die maar wat graag hun zekerheden aanbieden aan de kiezers. Een andere, ik zou bijna zeggen flexibelere, omgang met onzekerheid is de beste optie. Een eerlijkere verdeling van zekerheid en onzekerheid is eerder haalbaar dan het uitbannen van onzekerheid voor iedereen.

